

A bankszektor politikai alapjai: A német és az európai bankrendszer strukturális elemzése

Balogh Attila

DOI: 10.14267/VILPOL2025.03.11

A bankrendszerek szerkezetét régóta a pénzügyi szabályozás és a gazdasági stabilitás sarokköveként tartják számon. A hagyományos közgazdasági elméletek elsősorban a piaci hatékonyság, a tőkeallokáció és a prudenciális felügyelet szerepét hangsúlyozzák a bankintézmények kialakulásában és működésében. Az utóbbi években azonban mind több kutatás hívja fel a figyelmet arra, hogy a bankrendszerek nem csupán gazdasági konstrukciók, hanem mélyen beágyazódnak a politikai intézményi környezetbe is.

Bevezetés

A politikai intézmények meghatározó befolyást gyakorolnak a piaci verseny intenzitására, az állami beavatkozás mértékére, valamint a pénzügyi források elosztásának módjára. Charles W. Calomiris és Stephen Haber *Fragile by Design* című művükben amellet érvelnek, hogy a bankrendszerek nem pusztán a gazdasági racionalitás termékei, hanem politikai alkuhelyzetek eredményei is. Ezek az alku országokként és gazdasági térségeként eltérően határozzák meg a hitelezés feltételeit, a pénzügyi stabilitást és a rendszerkockázatot, alátámasztva a bankstruktúrák politikai gazdaságtani megközelítésének relevanciáját.

Jelen tanulmány a német bankrendszer esettanulmányán keresztül kívánja feltárni a banki szerkezet politikai meghatározottságát. Németország különösen alkalmas ilyen vizsgálatra, hiszen a második világháborút követő decentralizációs politikák eredményeként egy sajátos, hárompilléres rendszer alakult ki, amely a magántulajdonú kereskedelmi bankokból, az állami takarékpénztárakból és a szövetkezeti bankokból áll. E három pillér mindegyike történeti és politikai kompromisszumokból született, amelyek célja az állami és piaci érdekek kiegyensúlyozása volt – és amelyek egyúttal a náci gazdasági örökség felszámolásában is kulcsszerepet játszottak. A német példán keresztül a tanulmány arra keres választ, miként alakítják a politikai intézmények a pénzügyi stabilitás és a verseny feltételrendszerét.

Az elemzés az európai szintre is kiterjed, különös tekintettel az Európai Bankunió (EBU) létrehozására, amely jelentős előrelépést jelentett a szabályozási keretek harmonizációja felé. Az EBU célja a bankfelügyelet, a szanálási mechanizmusok és a betétbiztosítás integrálása a tagállamok között, ugyanakkor a nemzeti kormányok közötti politikai nézetkülönbségek komoly akadályt jelentenek a teljes körű integráció megvalósításában.

Ennek fényében külön figyelmet érdemel a globalizáció jelenlegi szakasza, amely új típusú ösztönzést jelent a bankrendszerek egységesítésére. A globális pénzügyi hálózatok, a multinacionális szereplők megerősödése és a transznacionális kockázatok kezelése mind egy olyan banki infrastruktúrát igényelnek, amely túlmutat a nemzeti kereteken. E folyamat kihívásai és lehetőségei csak a politikai intézmények elemzésével érthetők meg teljes mélységükben.

Mindent összevetve, ez a tanulmány az európai bankreformokat alakító politikai korlátokat vizsgálja, és értékeli a stabilitást és a nemzeti szuverenitást egyensúlyban tartó közös európai bankrendszer politikailag életképes modelljének megvalósíthatóságát.

A kutatás jelentősége

A bankrendszerek politikai hátterének megértése alapvető fontosságú a gazdasági válságoknak ellenálló, rugalmas pénzügyi intézmények kialakításához és a hitelhez való méltányos hozzáférés biztosításához. A politikai intézmények banki struktúrák kialakításában játszott szerepének kiemelésével ez a kutatás hozzájárul a pénzügyi kormányzásról, a szabályozás hatékonyságáról és a rendszerkockázatok kezeléséről szóló szélesebb körű vitákhoz. A tanulmány megállapításai a politikai döntéshozók, a pénzügyi szabályozók és a banki reformok és a gazdasági stabilitás iránt érdeklődő tudósok számára mind nemzeti, mind nemzetek feletti kontextusban jelentőséggel bírnak.

Kutatási kérdések

Ez a tanulmány a következő kulcskérdésekre keresi a választ:

- Hogyan befolyásolták a politikai intézmények a németországi hárompilléres bankrendszer kialakulását?
- Milyen politikai kihívások kapcsolódnak a nemzeti bankrendszerek európai bankunióba való integrálásához?
- Hogyan alakítható ki a közös európai bankrendszer politikailag életképes modellje, amely egyensúlyt teremt a pénzügyi stabilitás és a nemzeti érdekek között?

Kutatási módszertan

Ez a kutatás kvalitatív, történeti-institúciós megközelítést alkalmaz a banki struktúrák politikai meghatározóinak elemzésére. Primer és szekunder forrásokra támaszkodik, köztük politikai dokumentumokra, banki szabályozásokra és tudományos szakirodalomra, hogy nyomon követhesse a bankintézmények fejlődését Németországban és Európában. Összehasonlító elemzést alkalmaz annak értékelésére, hogy a különböző politikai kontextusok hogyan alakították a banki eredményeket az egyes nemzetek között.

A tanulmány felépítése

A tanulmány további része a következőképpen épül fel: A 2. fejezet a német bankrendszer történetét követi nyomon a háború utáni időszakától napjainkig. A 3. fejezet az Európai Bankuniót vizsgálja, kiemelve a teljes integráció politikai akadályait és a végrehajtásával kapcsolatos legfontosabb politikai vitákat. A 4. fejezet egy megvalósítható európai banki keretrendszer lehetséges modelljeit tárgyalja, figyelembe véve mind a gazdasági, mind az intézményi korlátokat. Végül az 5. fejezet az eredmények összegzésével és az európai bankrendszerek stabilitásának és integrációjának fokozására vonatkozó szakpolitikai ajánlásokkal zárul.

E témák feldolgozásával a tanulmány célja, hogy rávilágítson a pénzügyi intézményeket alakító politikai erőkre, és betekintést nyújtson a németországi és az európai uniós bankirányítás jövőjébe.

A német bankrendszer: A háború befejeztétől napjainkig

A német bankrendszer szerkezetét a történelmi és gazdasági kihívásokra adott politikai döntések és intézményi keretek formálták. A háború utáni újjáépítés időszakától napjainkig a rendszer a decentralizáció elvén alapulva fejlődött, ötvözve a pénzügyi stabilitást és a regionális autonómiát. Ez a fejezet a német bankrendszer politikai gyökereit, az egyetemes bankrendszer felé tett lépéseket, valamint a pénzügyi válságok és az európai integráció hatásait elemzi.

A második világháború utáni újjáépítés (1945-1960-as évek)

A második világháborút követően a német bankrendszer a szövetséges hatalmak, különösen az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság irányítása alatt jelentős szerkezetátalakításon ment keresztül. Felismerve a központosított pénzügyi hatalom veszélyeit, amely megkönnyítette a háborús gazdasági mozgósítást, a szövetségesek a német bankrendszer decentralizálására törekedtek (Berghoff, 2006). Ez az erőfeszítés a nagy bankkonglomerátumok, különösen a Deutsche Bank és a Dresdner Bank felszámolásához vezetett, amelyeket regionális egységekre osztottak fel a pénzügyi monopolizáció és az esetleges politikai visszaélések megakadályozása érdekében (Hardach, 1980). A reformok célja egy stabil, regionálisan sokszínű pénzügyi rendszer létrehozása volt, amely elősegíti a gazdasági fellendülést, ugyanakkor korlátozza a pénzügyi hatalom túlzott koncentrációjának kockázatát (Fohlin, 2007).

Az 1950-es évekre Németországban egy egyedülálló, hárompilléres bankrendszer alakult ki, amely napjainkig fennmaradt. Ez a szerkezet három jól elkülönülő, egymást kiegészítő intézménytípust foglal magában:

- Magán kereskedelmi bankok: Nagyméretű, profitorientált pénzügyi intézetek, amelyek versenykörnyezetben működnek, és széleskörű pénzügyi szolgáltatásokat nyújtanak mind belföldön, mind nemzetközi szinten. Ide tartozik a Deutsche Bank, a Commerzbank és korábban a Dresdner Bank is, amely 2009-ben egyesült a Commerzbankkal (Deeg, 1999).
- Állami takarékpénztárak (Sparkassen) és Landesbanken: Önkormányzati és regionális szinten szerveződő, köztulajdonban lévő bankhálózat, amely elsősorban a helyi gazdaságfejlesztést támogatja. Ezek az intézmények állami garanciák mellett működnek, különös figyelmet fordítva a kis- és középvállalkozások (kkv-k) finanszírozási igényeire (Hackethal, 2004).
- Szövetkezeti bankok (Genossenschaftsbanken): A tagok tulajdonában lévő, közösségi alapú bankok, amelyek célja a helyi vállalkozások és magánügyfelek kiszolgálása. A szövetkezeti modell a kollektív tulajdonlás és a kölcsönös támogatási mechanizmusok révén elősegíti a pénzügyi integrációt és rugalmasságot (Pohl, 1993).

Ez a hármas struktúra kiegyensúlyozza a versenyalapú pénzügyi szolgáltatásokat, a közösségi érdekeltséget és a regionális gazdasági stabilitást, biztosítva a német bankrendszer egyedülálló működését.

A hárompilléres bankrendszer a háború utáni politikai konszenzust tükrözi, amely szerint a pénzügyi intézeteknek egyszerre kell szolgálniuk a nemzetgazdaság versenyképességét és a regionális gazdasági stabilitást. Ez a modell hozzájárult ahhoz, hogy Németországban a pénzügyi instabilitás történelmileg alacsony szinten maradjon, miközben biztosította a hitelhez való hozzáférést a gazdaság különböző ágazatai számára (Busch, 2008).

Emellett a hárompilléres struktúra lehetővé tette, hogy Németország a globális pénzügyi válságok ellenére is viszonylag stabil gazdasági alapokat tartson fenn. A decentralizált bankrendszer ugyanis mérsékli a rendszerszintű kockázatokat, miközben diverzifikált tőkeforrásokat biztosít, erősítve ezzel az ország pénzügyi ellenállóképességét (Gischer & Juttner, 2003).

Az univerzális bankrendszer felemelkedése (1970–1990-es évek)

Az 1970-es és 1980-as években a német bankrendszer fokozatosan az univerzális bankmodell irányába fejlődött, amely lehetővé tette a pénzügyi intézetek számára, hogy széles körű szolgáltatásokat nyújtsanak – a hagyományos kereskedelmi hitelezéstől a befektetési banki tevékenységekig. A német bankok, szemben az Egyesült Államokkal vagy az Egyesült Királysággal, ahol a pénzügyi szektor szegmentáltabb maradt, olyan szabályozási környezetben működhettek, amely támogatta a szektorokon átívelő műveleteket és az integrált pénzügyi szolgáltatásokat (Deeg, 1999).

Az univerzális bankmodell politikai támogatása azon a meggyőződésen alapult, hogy az egységesített pénzügyi szolgáltatások növelik a piac hatékonyságát és erősítik a német bankok globális versenyképességét (Vitols, 2001). Ugyanakkor ezzel párhuzamosan a bankok egyre nagyobb mértékben vettek részt spekulatív befektetésekből és nemzetközi pénzügyi tranzakciókban, ami új rendszerszintű kockázatokat eredményezett (Busch, 2008).

Ebben az időszakban a Bundesbank kiemelt szerepet játszott a monetáris stabilitás megőrzésében és a banki műveletek felügyeletében (Holtfrerich, 1999). A német kormány a szabályozási ellenőrzés és a piaci liberalizáció egyensúlyának megteremtésére törekedett: célja az volt, hogy fenntartsa a pénzügyi stabilitást, miközben lehetőséget biztosít a bankok számára globális jelenlétük erősítésére (Hardie & Howarth, 2013).

A német bankrendszer univerzalizálódásának folyamata nem érthető meg a globális pénzügyi környezet átalakulása nélkül. Az 1970-es évektől kezdődően a nemzetközi gazdaságpolitika jelentős fordulatot vett: a Bretton Woods-i rendszer felbomlása után fokozatosan teret nyert a monetarizmus, amely a keynesi gazdaságpolitika inflációközpontú kritikájára építve a pénzkínálat szigorú kontrollját és a költségvetési fegyelem elsődlegességét hirdette. Ez a gondolkodásmód, amely az 1980-as években Margaret Thatcher és Ronald Reagan politikájában testesült meg, a dereguláció, a liberalizáció és az állami szerepvállalás csökkentésének programját jelentette – világszinten ösztönözve a pénzügyi szektor átalakulását és a tőkepiacok nemzetközi integrációját (Germain, 1997; Cerny, 1994).

Németországban ezek a változások sajátos módon szűrődtek át: a monetáris ortodoxia már korábban is erős pozíciót foglalt el a Bundesbank függetlensége révén, azonban az 1980-as évekre a német pénzügyi szektor is megnyílt a nemzetközi tőkepiacok felé. A gazdaságpolitikai paradigmaváltás, valamint az egyre erősebb verseny a globális pénzügyi szolgáltatások piacán arra ösztönözte a német döntéshozókat, hogy a bankrendszer számára nagyobb mozgásteret biztosítsanak. Az univerzális bankmodell így nemcsak belső fejlődési pálya, hanem nemzetközi nyomásra adott alkalmazkodási válasz is volt (Vitols, 2001; Hardie & Howarth, 2013).

E folyamat egy másik meghatározó politikai és gazdasági eseménnyel is összekapcsolódott: a keleti blokk összeomlásával és a német újraegyesítéssel. 1989–1990 fordulóján Németország új geopolitikai és gazdasági pozícióba került: a közép- és kelet-európai térség kapujává vált, ahol a bankok kulcsszerepet játszottak a privatizáció, a piacosítás és a tőkebeáramlás lebonyolításában. A német pénzintézetek jelentős mértékben járultak hozzá az új keleti tartományok gazdasági integrációjához, infrastruktúra-fejlesztéséhez és a vállalati szektor szerkezetváltásához (Lütz, 2000). Ezzel párhuzamosan a német bankrendszer súlya és hatása is megnőtt Európa-szerte – nemcsak gazdasági, hanem politikai értelemben is.

Ez a korszak tehát kettős átmenetet hozott: egyrészt a nemzetközi pénzügyi korszakhoz való alkalmazkodást, másrészt Németország megerősödését mint gazdasági hatalom és pénzügyi közvetítő erő. E tényezők együttesen járultak hozzá ahhoz, hogy a német bankrendszer integrált, univerzális modellje nem csupán fennmaradt, hanem a következő évtizedekben meghatározóvá vált mind nemzeti, mind európai szinten.

1. ábra: A német bankrendszer szerkezeti megoszlása a teljes mérlegfőösszeg alapján 1990

Forrás: Deutsche Bundesbank [1998]: The German Financial System. Frankfurt am Main, kiegészítve Hackethal [2004] és Hardie & Howarth [2013] alapján, saját szerkesztés

Ahogy azt 1. ábrán láthatjuk, a hárompilléres német bankrendszer 1990-ben kiegyensúlyozott szerkezetet mutatott: a magántulajdonú kereskedelmi bankok dominanciája mellett jelentős szerepet töltöttek be a közösségi tulajdonban lévő takarékpénztárak, valamint a szövetkezeti bankok. Az „egyéb” kategória speciális pénzügyi intézeteket (pl. fejlesztési és iparági bankokat) foglal magában.

Bár az univerzális bankmodell jelentős versenyelőnyt biztosított a német bankok számára a nemzetközi piacokon, egyúttal növelte a pénzügyi rendszer sérülékenységét. A piaci fertőzés és a túlzott kockázatvállalás lehetősége új kihívások elé állította a szabályozó hatóságokat, és hosszú távon befolyásolta a német bankrendszer stabilitását (Hackethal, 2004).

A gazdaság finanszírozása és a 2008-as pénzügyi válság

Az 1990-es évek végétől és különösen a 2000-es évek elejétől kezdve a német gazdaság finanszírozása egyre inkább a nemzetközi tőkepiaci integrációra épült, miközben a bankok aktívabb szerepet vállaltak a globális pénzügyi műveletekben, beleértve a vállalati hitelezés, a befektetési banki tevékenység és a határokon átnyúló tranzakciók bővítését (Hardie & Howarth, 2013). A hárompilléres bankrendszer diverzifikált struktúrája hosszú ideig a rendszer stabilitásának zálogaként szolgált, azonban a 2008-as globális pénzügyi válság súlyos sebezhetőségeket tárt fel – különösen az állami tulajdonban lévő Landesbanken, azaz a regionális közszolgálati bankok esetében (Sinn, 2010).

A Landesbankok hagyományosan az állami tulajdonosi háttér és garanciák által nyújtott biztonságra támaszkodtak. Az ezredfordulót követően azonban, részben a német kormány – különösen a Schröder-kormányzat – reformtörekvései hatására, amelyek a gazdaság versenyképességének növelését és a pénzügyi szektor diverzifikációját célozták, ezek az intézmények fokozatosan kiléptek eredeti, regionális és közszolgálati szerepkörükből. Az 1999–2005 között végrehajtott Agenda 2010 reformokkal és a tőkepiaci liberalizációval párhuzamosan ösztönzést kaptak arra, hogy piaci logikán alapuló, jövedelmezőbb tevékenységek felé nyissanak – gyakran megfelelő kockázatkezelési kapacitás nélkül (Lütz, 2011).

A regionális bankoknak azért volt lehetőségük kockázatos pénzügyi vállalkozásokba kezdeni – például nagy volumenű befektetéseket eszközölni az amerikai subprime jelzáloghitel-alapú értékpapírok piacán –, mert még ekkor is élvezték az állami háttérű implicit garanciák védelmét. A bankpiac liberalizálása ellenére e garanciák (pl. Gewährträgerhaftung, vagyis tulajdonosi felelősség) informálisan fennmaradtak és torzították a versenyfeltételeket. Ezzel lehetővé vált, hogy a Landesbankok kockázataikat piaci szereplőkhöz mérten jóval alacsonyabb tőkeköltség mellett finanszírozzák – anélkül, hogy valószínű kockázataik teljes költségét viselniük kellett volna (Schüler, 2014).

A 2008-as válság során ez a rendszer összeomlott: több Landesbank is súlyos likviditási problémákkal, sőt fizetéseképtelenséggel szembesült, ami több milliárd eurós állami mentőcsomagok bevezetését tette szükségessé (Detzer, 2014). A krízis rávilágított a német pénzügyi rendszer mélyebb strukturális gyengeségeire – így a nem megfelelő kockázatkezelésre, az állami garanciákból fakadó morális kockázatra, valamint a politikailag motivált gazdaságfinanszírozási gyakorlatokra (Hellwig, 2009).

Az Európai Bizottság szorgalmazta az állami garanciarendszerek felszámolását, a bankrendszer versenysemlegesítését és a német pénzügyi szektor strukturális reformját (Gros & Micossi, 2008). Bár történtek konszolidációs lépések, és több Landesbankot egyesítettek vagy átszerveztek, a reformfolyamat jelentős politikai ellenállásba ütközött – különösen a tartományi kormányzatok részéről, amelyek továbbra is fontosnak tartották a regionális bankok szerepét a helyi gazdasági projektek finanszírozásában (Lütz, 2011).

Bár a válság után szigorították a tőkemegfelelési és prudenciális szabályozásokat, és a felügyeleti keretrendszer is megerősödött, a hárompilléres struktúra alapjaiban nem változott meg (Deeg, 2012). A történetek megerősítették azt a felismerést, hogy a német bankrendszer nem pusztán gazdasági intézmény, hanem mélyen politikai kompromisszumokból szőtt konstrukció, amelyben a nemzeti és regionális érdekek újratermelik a szabályozási kereteket és a piaci logikák határait (Vitols, 2013; Hardie & Maxfield, 2016).

Napjaink kihívásai (2010-es évek – 2020-as évek)

Az európai bankunió létrehozása, amely az eurózóna válságát követően formálódott meg, egyre nagyobb nyomás alá helyezte Németországot, hogy bankrendszerét egy szélesebb európai szabályozási keretbe illessze (Howarth & Quaglia, 2018). Az Egységes Felügyeleti Mechanizmus (SSM) 2014-es bevezetése az Európai Központi Bank irányítása alatt mérföldkövet jelentett a központosított bankfelügyelet felé vezető úton, amelynek célja az eurózónán belüli pénzügyi fragmentáció csökkentése és a rendszerszintű kockázatok mérséklése volt (Goyal et al., 2013).

Mindazonáltal a német bankrendszer – különösen a takarékpénztárak és a szövetkezeti bankok – jelentős mértékben ellenállt a teljes körű európai integrációnak, a nemzeti szuverenitás és a pénzügyi autonómia védelmére hivatkozva (Hardie & Howarth, 2013). Ezen intézmények képviselői gyakran azzal érveltek, hogy kockázati profiljuk, valamint szoros regionális beágyazottságuk és közösségi elköteleződésük lényegesen eltér a nagyobb kereskedelmi bankokétól, ezért indokolt számukra az eltérő, „arányos” szabályozási megközelítés (Quaglia, 2020).

Ez az álláspont ugyanakkor csak akkor tekinthető megalapozottnak, ha e bankok valóban ragaszkodnak eredeti, közösségi orientációjú, prudens és nem spekulatív működésükhöz. Ha azonban univerzális banki funkciók felé nyitnak, vagy részt kívánnak venni a globális tőkepiaci versenyben, akkor indokoltá válik a velük szembeni szabályozási követelmények szigorítása és egységesítése. A kivételességre való hivatkozás csak akkor fenntartható, ha a működés is következetesen kivételes marad.

Németország vonakodása az EBU teljes körű elfogadásától mélyebb politikai feszültségeket is tükröz az Európai Unión belül. Bár a német döntéshozók elkötelezettek a pénzügyi stabilitás erősítése mellett, óvatosan kezelik a kockázatmegosztó mechanizmusokat, például az Európai Betétbiztosítási Rendszert (EDIS), amely a német bankokat más EU-s országok gyengébb bankrendszeiből eredő kötelezettségeknek tenné ki (Schoemaker, 2018). A német kormány következetesen szigorú szabályozási feltételekhez köti az ilyen intézkedések elfogadását, hangsúlyozva az erkölcsi kockázatok és a költségvetési felelősség problémáját (Schäfer, 2016).

Emellett Németország decentralizált bankrendszere további akadályokat gördít az integráció elé, hiszen a regionális takarékszövetkezetek és a szövetkezeti bankok önálló irányítási struktúrák mentén működnek, amelyek elsődleges célja a helyi gazdasági fejlődés támogatása (Deeg, 2012). A politikai egyeztetések folyamatosan alakítják, milyen mértékben válhat Németország bankrendszere az európai szabályozási keret szerves részévé, jól példázva a nemzeti érdekek tartós befolyását a pénzügyi politikák alakításában (Jones, Kelemen & Meunier, 2016).

Bár Németország továbbra is ellenáll az EBU mélyebb integrációjának, az európai pénzügyi környezet változó dinamikája arra kényszeríti, hogy finom egyensúlyt teremtsen a nemzeti banki autonómia és az EU egységes pénzügyi rendszerében való részvétel között. A következő fejezet az európai bankrendszer tágabb perspektíváját vizsgálja, elemezve az intézményi és politikai kihívásokat, amelyek formálták fejlődését, valamint azokat az akadályokat, amelyek a teljesen integrált pénzügyi keretrendszer kialakulása előtt tornyosulnak (Epstein & Rhodes, 2016).

2. ábra: A német bankrendszer szerkezeti megoszlása 2022.

Forrás: Deutsche Bundesbank [2023], saját szerkesztés

Végezetül, ahogy a 2. ábrán láthatjuk, a német bankrendszer mai szerkezeti megoszlása jól tükrözi a pénzügyi szektorban végbement hosszabb távú átrendeződést: a kereskedelmi bankok megerősödése és a közszféra-intézmények relatív visszaszorulása nemcsak piaci trendeket, hanem politikai és szabályozási változásokat is jelez. Ez a változás részben válasz volt a globalizáció, a digitalizáció és az európai pénzügyi integráció nyomására, amelyek új működési és versenyfeltételeket teremtettek. Ugyanakkor a német bankmodell átalakulása nem történt zökkenőmentesen: a decentralizált struktúrához és közösségi küldetéshez kötődő intézmények – különösen a takarékpénztárak és szövetkezeti bankok – továbbra is fenntartják különállásukat, ami összefügg azzal a mélyebb identitásváltással, amely során Németországnak újra kell értelmeznie saját pénzügyi szerepét egy központosodó, egységesülő európai rendszerben.

Az európai bankrendszer: politikai és intézményi tényezők

Az európai bankrendszer az elmúlt évtizedekben mélyreható átalakuláson ment keresztül, amelyet politikai és intézményi reformok sorozata vezetett. Ezek a változások a pénzügyi harmonizáció megteremtésére törekedtek, miközben igyekeztek figyelembe venni az egyes tagállamok sajátos érdekeit.

A német bankrendszer – történelmileg a regionális autonómiát előtérbe helyezve – gyakran eltérő utat járt be az európai integrációs törekvésekhez képest. Ezzel szemben az európai bankrendszer fejlődését elsősorban gazdasági válságok, szabályozási konvergencia és folyamatos politikai tárgyalások formálták.

Ez a fejezet azt vizsgálja, melyek a legmeghatározóbb politikai tényezők, amelyek alakítják az európai bankszabályozásokat, milyen szerepet tölt be az Európai Központi Bank (EKB) a bankfelügyeleti rendszerben, valamint milyen kihívásokat jelent az egyes tagállamok eltérő nemzeti prioritásainak összehangolása az egységes pénzügyi keret kialakításában.

A Maastrichti Szerződéstől az Európai Bankunióig

Az európai bankintegráció alapjait az 1992-ben aláírt Maastrichti Szerződés fektette le, amely megteremtette az Európai Monetáris Uniót (EMU) és bevezette az eurót mint közös valutát (Verdun, 1999). Noha a szerződés egységes monetáris politikát hozott létre az Európai Központi Bank irányítása alatt, a bankszabályozás nagyobb részét továbbra is a tagállamok hatáskörében hagyta. Ez szabályozási következtelenségekhez vezetett a pénzügyi felügyelet és a kockázatkezelés terén (Howarth & Quaglia, 2016). Az országok megtarthatták az ellenőrzést a tőke megfelelési követelmények, a kockázatértékelési eljárások és a válságkezelési mechanizmusok felett, ami az eurózónán belül a bankszabályozás fragmentációját eredményezte (Schoemaker, 2013).

A 2008-as globális pénzügyi válság és az azt követő eurózóna-válság rávilágított ennek a decentralizált bankrendszernek a sérülékenységeire. Számos bank – különösen Dél-Európában – súlyos likviditási válságba került, ami jelentős állami mentőcsomagokat tett szükségessé. Ezek a beavatkozások jelentős terhet róttak a nemzeti költségvetésekre, tovább fokozva a rendszer szintű kockázatokat (Pisani-Ferry, 2014). A válság hatására az Európai Unió 2014-ben létrehozta az Európai Bankuniót, amelynek célja a bankfelügyelet központosítása és a pénzügyi fertőzés kockázatának csökkentése volt.

Az EBU három pillérre épül:

- **Egységes Felügyeleti Mechanizmus (SSM):** Az EKB irányítása alatt működő rendszer, amely közvetlen felügyeleti hatáskört biztosít a jelentős pénzügyi intézmények felett, elősegítve az egységes szabályozási normák alkalmazását az eurózónában (Donnelly, 2018).
- **Egységes Szanálási Mechanizmus (SRM):** Egy keretrendszer a bankcsődök kezelésére, amelynek célja a pénzügyi rendszer stabilitásának megőrzése és az adófizetői terhek minimalizálása (Gandrud & Hallerberg, 2016).
- **Európai Betétbiztosítási Rendszer (EDIS):** Egy javasolt kezdeményezés, amely a betétvédelem egységesítését célozza a tagállamok között, erősítve a betétesek bizalmát. Bevezetése azonban jelentős politikai ellenállásba ütközött (Nieto, 2018).

Az Európai Bankunió létrehozása mérföldkövet jelentett az európai pénzügyi integrációban, azonban a nemzeti érdekek és a politikai kompromisszumok továbbra is kihívásokat jelentenek az egységes szabályozási keret kialakításában.

Politikai nézeteltérések a pénzügyi felügyelet terén

Az európai bankszabályozások végrehajtását a tagállamok közötti politikai nézeteltérések akadályozták, annak ellenére, hogy a szabályozási integrációban jelentős haladás történt. Az erős banki szektorral rendelkező országok, mint Németország és Hollandia, ellenálltak a teljes integrációnak, mert aggódtak a pénzügyi kockázatmegosztás és a gyengébb bankrendszerbe való esetleges kitétség miatt (Hardie & Howarth, 2013). Ezek az országok attól tartottak, hogy az EDIS-hez hasonló mechanizmusok azt eredményezhetik, hogy pénzügyi intézményeik a déli európai bankváltások költségeit hordozzák, ami vonakodáshoz vezetett a mélyebb pénzügyi integráció támogatásában (Schmidt, 2020).

Ezzel szemben a déli európai országok, köztük Olaszország, Spanyolország és Görögország, nagyobb szolidaritási mechanizmusokat sürgettek, mint például a közös betétbiztosítás és a közös fiskális hátterek a nehézségekkel küzdő bankok számára. Bankrendszerüket aránytalanul érintette a pénzügyi válság, ami erősebb uniós biztonsági hálók bevezetését sürgette a stabilitás érdekében (Jones, Kelemen & Meunier, 2016). Ezeket a javaslatokat azonban szkepticizmussal fogadták a fiskálisan konzervatív kormányok, ami elhúzta a tárgyalásokat és korlátozta az integráció mértékét.

Továbbá az Európai Uniót körülölelő politikai légkör is befolyásolta a bankpolitikát. Az euroszeptikus mozgalmak és a nacionalista érzelmek térnyerése több tagállamban megnehezítette a pénzügyi irányítás centralizálását (Copelovitch & Singer, 2020). A hazai politikai nyomás alatt álló kormányok gyakran a nemzeti banki autonómiát részesítik előnyben az uniós szintű reformokkal szemben, ami hozzájárul a szabályozási fragmentációhoz és lassítja a Bankunió befejezését.

Az európai bankrendszer fejlődése gazdasági szükségszerűségek és politikai korlátok összetett kölcsönhatását tükrözi. Bár jelentős előrelépések történtek a szabályozási harmonizáció terén az EBU révén, a kitartó nemzeti érdekek továbbra is alakítják a bankintegráció irányát. A pénzügyi felügyeletről, a kockázatmegosztó mechanizmusokról és az intézményi hatáskörökről folytatott vita rávilágít azokra a kihívásokra, amelyekkel az EU-n belül szembe kell nézni a gazdasági stabilitás és a nemzeti szuverenitás egyensúlyának megtalálása során.

Egy politikailag fenntartható európai bankmodell felé

Mint az láthattuk, egy bankrendszer szerkezete nem csupán pénzügyi kérdés, hanem alapvetően politikai természetű. A bankintézmények egy olyan keretrendszerben működnek, amelyet politikai döntések alakítanak, és amely meghatározza a versenyfeltételeket, a szabályozási környezetet és a pénzügyi stabilitás alapjait. Calomiris és Haber (2014). *Fragile by Design: The Political Origins of Banking Crises and Scarce Credit* című művében rámutat arra, hogy a pénzügyi rendszerek nem önálló entitások, hanem a politikai és gazdasági elit közötti történelmi kompromisszumok eredményei.

Tanulságok a német banktörténelemből

A német bankrendszer olyan politikai megállapodások eredménye, amelyek egyensúlyt teremtenek a pénzügyi stabilitás és a regionális gazdasági autonómia között. A háború utáni újjáépítés során tudatosan kerülték néhány nagy pénzintézet dominanciáját, ehelyett egy hárompilléres modellt hoztak létre, amely a magánbankokat, a közösségi (községi) takarékszövetkezeteket és a szövetkezeti bankokat foglalja magában. Ez a decentralizált struktúra nem csupán pénzügyi racionalitásból született, hanem tudatos politikai stratégia volt, amely a pénzügyi hatalom koncentrációjának megelőzését, valamint a regionális gazdasági fejlődés és társadalmi kohézió támogatását célozta (Hardie & Howarth, 2013).

E megközelítés szorosan összefüggött a Mitbestimmung, azaz a munkavállalói részvétel német modelljével, amely a gazdasági döntéshozatal demokratikus legitimitását kívánta erősíteni. A pénzügyi rendszer struktúrája tehát nem elszigetelt technikai konstrukció, hanem szervesen illeszkedik a német társadalmi piacgazdaság alapelveihez, amelyek a szociális partnerségre, a közösségi felelősségvállalásra és a gazdasági hatalom társadalmi kontrolljára épülnek.

A politikai kompromisszumok kulcsszerepet játszottak a német bankrendszer stabilitásának fenntartásában. Az állami garanciákkal támogatott közzféra bankjai – különösen a takarékpénztárak és a Landesbanken – hosszú időn keresztül védelmet nyújtottak a pénzügyi válságok legsúlyosabb hatásaival szemben, beleértve a 2008-as globális pénzügyi válságot is (Calomiris & Haber, 2014). A hárompilléres struktúra politikailag konszolidált rendszert jelentett, amely a piaci logika és a közérdek szempontjait igyekezett egyensúlyban tartani.

Ugyanakkor éppen ezek a mélyen politikai gyökerű struktúrák jelentik a legnagyobb akadályt a további európai integrációval szemben. A regionális bankok és államilag támogatott intézmények tartanak autonómiájuk elvesztésétől, különösen egy centralizáltabb, uniós szintű bankfelügyeleti és szabályozási keretrendszer kialakulása esetén. Ez az ellenállás nem pusztán intézményi önvédelem, hanem egy tágabb nemzeti szerep újradefiniálásának következménye is: Németország, amely korábban a stabilitás bástyájaként szolgált, ma már az európai pénzügyi tér egyik kulcsintézményi formálója, és ennek megfelelően saját, történetileg kialakult modelljét is újra kell értelmeznie egy integráltabb európai rendszer kontextusában.

A német modell példája azt mutatja, hogy a decentralizáció elősegítheti a pénzügyi stabilitást, mivel a kockázatot több intézmény között osztja el. Ugyanakkor politikai feszültségekhez is vezethet, amikor a nemzeti bankrendszerek szembesülnek az európai szintű integrációs törekvésekkel. A német decentralizált modell és a francia vagy olasz centralizáltabb bankrendszer közötti ellentét rávilágít a szuverenitás, irányítás és pénzügyi kormányzás szélesebb körű vitájára az Európai Unión belül (Epstein & Rhodes, 2016). Míg a német döntéshozók a nemzeti szabályozási önállóság előnyeit hangsúlyozzák, az egységes európai bankrendszer támogatói arra figyelmeztetnek, hogy a széttagoltság növeli a rendszerszintű kockázatokat és aláássa a pénzügyi kohéziót (Verdun, 2015).

Modell az európai bankintegrációhoz

Az európai bankrendszer egységesítése során kulcsfontosságú kihívás az integráció és a nemzeti szuverenitás közötti egyensúly megteremtése. Németország bankrendszere egy olyan decentralizált modellt képvisel, amely a regionális autonómiát és a pénzügyi stabilitást ötvözi. A háború utáni újjáépítés során az ország tudatosan elkerülte néhány nagy intézmény dominanciáját, és ehelyett a már tárgyalt hárompilléres rendszert alakította ki.

Egy politikailag fenntartható európai bankrendszer számára hasonló rugalmasságra lenne szükség: egy olyan keretrendszerre, amely lehetővé teszi a tagállamok számára a szabályozási autonómia megőrzését, miközben biztosítja a közös stabilitási intézkedések betartását. Ennek alapelvei a következők lehetnének:

1. Rangsorolt szabályozási rendszer – Megkülönböztetés a közvetlen EKB-felügyelet alá tartozó rendszerszintű bankok és a nemzeti hatáskörben maradó regionális intézmények között.
2. Fokozott politikai elszámoltathatóság – Az európai bankszabályozás demokratikus legitimitásának növelése a nemzeti parlamentek bevonásával a döntéshozatali folyamatokba.
3. Adaptív kockázatmegosztó mechanizmusok – Olyan pénzügyi támogatási intézkedések, amelyek stabilitást biztosítanak, de nem ösztönzik a túlzott kockázatvállalást (Calomiris & Haber, 2014).

A pénzügyi integráció egyik kulcseleme az Európai Betétbiztosítási Rendszer, amely csökkenti a bankválságok nemzeti szintű hatásait. Azonban a fiskálisan konzervatív országok, mint Németország és Hollandia, attól tartanak, hogy az EDIS révén az alacsonyabb pénzügyi fegyvellemmel rendelkező országok kockázatai rájuk hárulnak.

Egy politikailag kivitelezhető kompromisszum lehetne egy hibrid modell, amelyben a nemzeti kormányok megtartanának bizonyos fokú ellenőrzést a betétbiztosítási alapok felett, miközben szigorú feltételek mellett beleegyeznének a közös vészhelyzeti likviditási mechanizmusokba (Schelkle, 2017). Ez az integráció és a szuverenitás közötti kompromisszumként működhetne, amely biztosítja a pénzügyi stabilitást, miközben kezeli a politikai és gazdasági autonómiával kapcsolatos aggályokat.

Kihívások és kivitelezhetőség

Az európai bankintegráció legnagyobb kihívása a politikai ellenállás, amely elsősorban a nemzeti kormányok részéről érkezik. Különösen azok az országok, amelyekben erős regionális bankhagyományok alakultak ki, ellenállnak a centralizációs törekvéseknek, mivel ezek csökkenthetik a pénzügyi intézmények feletti nemzeti ellenőrzést. Emellett a szabályozási eltérések az egyes tagállamok között nehezítik az egységes banki szabványok létrehozását (Epstein & Rhodes, 2016).

Az Európai Központi Bank felügyeleti szerepének bővítése különösen érzékeny kérdés. Sok nemzeti szabályozó szkeptikus, mert úgy vélik, hogy a helyi intézmények jobban értik saját pénzügyi rendszereik kockázatait, mint egy központi uniós szerv. Ezek az aggodalmak azt mutatják,

hogyan a bankunió sikeréhez olyan irányítási keretrendszerre van szükség, amely egyensúlyt teremt az európai szintű felügyelet és a nemzeti szabályozás között. Ráadásul a pénzügyi szektor szorosan összefonódik a nemzeti politikai gazdaságokkal, így minden integrációs lépés politikai kompromisszumokat követel (Verdun, 2015).

A bankunió reformjainak sikerét végső soron az uniós politikai intézmények határozzák meg. Az Európai Bizottság vezető szerepe és a tagállamok közötti konszenzusépítés kulcsfontosságú az ellenállás leküzdésében. A döntéshozóknak figyelembe kell venniük, hogy a bankrendszer nem pusztán gazdasági kérdés, hanem mélyen politikai természetű, amelyet történelmi kompromisszumok és nemzeti érdekek alakítanak (Calomiris & Haber, 2014). Az Eurocsoport és az Európai Tanács kiemelt szerepet játszanak az olyan kompromisszumok megtalálásában, amelyek egyaránt figyelembe veszik az integrációs törekvéseket és a szuverenitás védelmét (Schelkle, 2017).

Ez az átalakulás azonban nem kizárólag európai dimenziójú: a globalizáció új szakaszában, ahol a nemzetközi pénzügyi hálózatok, a digitális tőke mozgások és a multinacionális bankcsoportok dominanciája egyre erőteljesebb, a német bankrendszernek nemcsak uniós, hanem globális pozícióját is újra kell gondolnia. A pénzügyi szuverenitás és a nyitott világgazdaság között feszülő ellentmondás éppúgy formálja a hárompilléres rendszer jövőjét, mint az európai integrációs törekvések.

Konkluzió

A tanulmány során átfogó elemzés tárgyává tettük a német bankrendszer politikai alapjait, valamint az európai bankunió kialakulásának és fejlődésének folyamatait. A kutatás eredményei egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a bankrendszerek nem csupán gazdasági struktúrák, hanem mélyen gyökerező politikai kompromisszumok eredményei is. Ezek a kompromisszumok határozzák meg a szabályozási kereteket, befolyásolják a versenyfeltételeket és formálják a pénzügyi stabilitást biztosító mechanizmusokat.

A kutatás során feltett kérdések megválaszolása révén az alábbi kulcsfontosságú megállapításokra jutottunk:

1. A német bankrendszer sajátos szerkezete, amely a takarékpénztárakat, a szövetkezeti bankokat és a kereskedelmi bankokat foglalja magában, nem csupán gazdasági szükségszerűség, hanem történelmi és politikai kompromisszumok eredménye is. A második világháborút követő időszakban a decentralizált hárompilléres modell kialakítása egyaránt szolgálta az állami befolyás érvényesítését, a piaci verseny előmozdítását és a regionális gazdasági fejlődés támogatását. Ez a szerkezet hosszú távon hozzájárult a német pénzügyi stabilitáshoz, ugyanakkor akadályokat gördített az egységes európai bankrendszer létrehozása elé. A német modell különleges szabályozási keretei és a helyi bankok szerepének erőteljes védelme gyakran szembement az európai integráció mélyítésére irányuló törekvésekkel.

2. Az európai bankunió létrehozásának egyik legnagyobb akadálya a tagállamok közötti eltérő gazdasági és politikai érdekek összehangolása. A német bankrendszer strukturális sajátosságaiból fakadóan kezdetben jelentős ellenállást tanúsított az egységes európai bankfelügyelet és kockázatmegosztás bevezetésével szemben. A német kormány és pénzügyi szereplők elsősorban a nemzeti szabályozás autonómiájának megőrzésére törekedtek, tartva attól, hogy az európai szintű intézkedések hátrányosan érinthetik a hazai bankrendszert. Ennek eredményeként az európai bankunió fejlődése nem lineáris folyamattá vált, hanem politikai kompromisszumok sorozatán keresztül haladt előre. A siker kulcsa a fokozatos integráció, amely egyszerre veszi figyelembe az egyes tagállamok sajátosságait és biztosítja a közös pénzügyi rendszer stabilitását.
3. Az európai bankrendszer jövőbeli fenntarthatósága és stabilitása egy olyan rugalmas szabályozási keretrendszert igényel, amely egyensúlyt teremt a nemzeti sajátosságok tiszteletben tartása és az európai szintű felügyelet között. Egy lehetséges megoldás a hibrid modell alkalmazása, amely ötvözi az Európai Központi Bank megerősített szerepét a nemzeti bankok autonómiájával. Ez a rendszer lehetőséget teremtene arra, hogy a helyi bankrendszerek továbbra is betöltsék regionális szerepüket, miközben az európai szintű pénzügyi stabilitás és krízismegelőzés szempontjából is hatékony ellenőrzési mechanizmusok jönnének létre.

A kutatás eredményei arra engednek következtetni, hogy az európai bankrendszer jövője elválaszthatatlan a politikai kompromisszumok kialakításától és a fokozatos integrációtól. Csak olyan megoldások vezethetnek hosszú távú stabilitáshoz, amelyek egyszerre képesek biztosítani a gazdasági hatékonyságot, a pénzügyi stabilitást és a tagállamok politikai szuverenitásának részleges fenntartását.

A tanulmány eredményei nem csupán a jelenlegi helyzet mélyebb megértéséhez járulnak hozzá, hanem egyben alapot is teremtenek a jövőbeli kutatások számára. A vizsgálatok folytatásának egyik lehetséges iránya a nemzetállami szabályozás és az európai pénzügyi integráció közötti dinamikák további összehasonlító elemzése. Ennek keretében különösen érdemes feltárni, hogy az egyes tagállamok eltérő szabályozási rendszerei milyen mértékben befolyásolják az európai bankunió működését, valamint azt, hogy ezek a különbségek milyen hatást gyakorolnak a közös pénzügyi politika kialakítására és hatékonyságára.

Egy másik jelentős kutatási irány a politikai és gazdasági döntéshozatal szerepének vizsgálata a pénzügyi stabilitás fenntartásában. A döntéshozatali folyamatok politikai hátterének elemzése rávilágíthat arra, hogy milyen mechanizmusok biztosítják a pénzügyi rendszer ellenállóképességét, és milyen tényezők járulnak hozzá a krízisek kialakulásához vagy éppen azok elkerüléséhez. Különösen fontos kérdés, hogy a politikai kompromisszumok milyen hatással vannak a hosszú távú stabilitásra, valamint, hogy a gazdasági és pénzügyi szabályozás milyen eszközökkel tud alkalmazkodni a változó globális környezethez.

További kutatásokat érdemel az európai bankunió jövőbeli fejlődési lehetőségeinek feltérképezése a globális pénzügyi rendszer összefüggésében. Az egyre szorosabbá váló nemzetközi pénzügyi kapcsolatok és a globális gazdasági változások új kihívások elé állítják az európai pénzügyi

szabályozást, amelyek megválaszolása elengedhetetlen az unió versenyképességének és stabilitásának megőrzése szempontjából. Érdeemes megvizsgálni, hogy az európai bankunió milyen irányba fejlődhet annak érdekében, hogy rugalmasan alkalmazkodjon a globális gazdaság változásaihoz, miközben megőrzi az egyes tagállamok sajátos pénzügyi érdekeit és hagyományait.

Ezek a kutatási területek nemcsak az akadémiai diskurzust gazdagíthatják, hanem gyakorlati szempontból is hozzájárulhatnak az európai pénzügyi rendszer hatékonyabb működéséhez és hosszú távú fenntarthatóságához.

A német bankrendszer és az európai bankunió vizsgálata rávilágított arra, hogy a pénzügyi stabilitás kérdése nem csupán gazdasági tényezőkön múlik, hanem szorosan összefügg a történelmileg kialakult politikai struktúrákkal és döntéshozatali mechanizmusokkal. A bankrendszerek működését nem kizárólag a piac törvényszerűségei határozzák meg, hanem olyan politikai kompromisszumok is alakítják, amelyek a szabályozás irányát, a versenyfeltételeket és a válságkezelési stratégiákat meghatározzák.

A közeljövőben az európai pénzügyi integráció további erősödése azon múlik, hogy a tagállamok mennyire hajlandók közös politikai alapelvek mentén együttműködni, és milyen kompromisszumokat hajlandók elfogadni a pénzügyi szabályozás terén. Az egységes felügyeleti mechanizmusok kialakítása, a kockázatok közös vállalása és a fiskális koordináció elmélyítése továbbra is érzékeny politikai kérdés marad, amelyben az egyes országok eltérő gazdasági érdekei gyakran ütköznek egymással.

A sikeres pénzügyi integráció és a stabilitás közötti egyensúly megteremtése meghatározó tényezővé válik az európai gazdaság hosszú távú fenntarthatósága szempontjából. Egy olyan rendszer kialakítása, amely egyszerre biztosítja a pénzügyi piacok stabil működését és kellő mozgásteret hagy a nemzeti sajátosságok figyelembevételére, kulcsfontosságú lesz a jövő kihívásainak kezelésében. Az európai bankunió jövője így nem csupán technikai és gazdasági kérdés, hanem egyben politikai vízió is, amely az együttműködés mélyítésének vagy éppen korlátainak tükréként szolgál majd az elkövetkező években.

Irodalomjegyzék

- Berghoff, H. (2006). The End of Family Business? The Mittelstand and German Capitalism in Transition, 1949–2000. *Business History Review*, 80(2), 263–295.
- Hardach, G. (1980). *The Political Economy of Germany in the Twentieth Century*. University of California Press.
- Fohlin, C. (2007). *Finance Capitalism and Germany's Rise to Industrial Power*. Cambridge University Press.
- Deeg, R. (1999). *Finance Capitalism Unveiled: Banks and the German Political Economy*. University of Michigan Press.
- Hackethal, A. (2004). German Banks and Banking Structure. In: J. P. Krahenen & R. H. Schmidt (Eds.). *The German Financial System* (pp. 71–105). Oxford University Press.

- Pohl, H. (1993). The Privatisation of the East German Economy: The Treuhandanstalt and the Legacy of the GDR. *German History*, 11(3), 363–379.
- Busch, A. (2008). *Banking Regulation and Globalization*. Oxford University Press.
- Gischer, H., & Jüttner, D. J. (2003). Globalization, Competition and the Governance of Financial Institutions: The German Experience. *Journal of International Financial Markets, Institutions and Money*, 13(4), 341–357.
- Vitols, S. (2001). The Origins of Bank-Based and Market-Based Financial Systems: Germany, Japan, and the United States. *German Politics and Society*, 19(1), 1–24.
- Holtfrerich, C.-L. (1999). Financial Crises in Germany: 1857–1998. *Zeitschrift für Wirtschafts- und Sozialwissenschaften*, 119(2), 185–219.
- Hardie, I., & Howarth, D. (2013). *Market-Based Banking and the Financial Crisis*. Oxford University Press.
- Germain, R. D. (1997). *The International Organization of Credit: States and Global Finance in the World-Economy*. Cambridge University Press.
- Cerny, P. G. (1994). The Dynamics of Financial Globalization: Technology, Market Structure, and Policy Response. *Policy Sciences*, 27(4), 319–342.
- Lütz, S. (2000). From Managed to Market Capitalism? German Finance in Transition. *German Politics*, 9(2), 149–171.
- Sinn, H.-W. (2010). *Casino Capitalism: How the Financial Crisis Came About and What Needs to be Done Now*. Oxford University Press.
- Lütz, S. (2011). Back to the Future? The Domestic Sources of Germany's International Financial Policy. *German Politics*, 20(4), 459–473.
- Schüler, M. (2014). A Contested Order: The Role of Germany in European Banking Regulation. *German Politics*, 23(4), 446–460.
- Detzer, D. (2014). The German Financial System and the Financial Crisis. *International Journal of Political Economy*, 43(1), 11–31.
- Hellwig, M. F. (2009). Systemic Risk in the Financial Sector: An Analysis of the Subprime-Mortgage Financial Crisis. *De Economist*, 157(2), 129–207.
- Gros, D., & Micossi, S. (2008). *A Call for a European Financial Stability Fund*. CEPS Policy Brief, No. 178.
- Deeg, R. (2012). Finance Capitalism, Financialization, and the German Political Economy. *German Politics and Society*, 30(2), 7–27.
- Vitols, S. (2013). European Corporate Governance: Is There an Alternative to Neo-Liberalism? *Economy and Society*, 42(1), 1–22.
- Hardie, I., & Maxfield, S. (2016). Market-Based Banking as the Worst of All Worlds: Illustrations from the United States and United Kingdom. *Government and Opposition*, 51(4), 568–594.
- Howarth, D., & Quaglia, L. (2018). *The Political Economy of European Banking Union*. Oxford University Press.

- Goyal, R., Brooks, P. K., Pradhan, M., Tressel, T., Dell’Ariccia, G., Leckow, R., & Pazarbasioglu, C. (2013). *A Banking Union for the Euro Area*. IMF Staff Discussion Note, SDN/13/01.
- Quaglia, L. (2020). The Politics of Regulating Bank Capital in Europe. *West European Politics*, 43(2), 291–313.
- Schoenmaker, D. (2018). *A Macroprudential Perspective on Regulating Banks*. Bruegel Policy Contribution, Issue 21.
- Schäfer, D. (2016). The Political Economy of Non-Systemic Banking Crises in the European Union. *European Journal of Political Economy*, 44, 1–17.
- Jones, E., Kelemen, R. D., & Meunier, S. (2016). Failing Forward? The Euro Crisis and the Incomplete Nature of European Integration. *Comparative Political Studies*, 49(7), 1010–1034. ResearchGate+2cadmus.eui.eu+2Semantic Scholar+2
- Epstein, R. A., & Rhodes, M. (2016). The Political Dynamics Behind Europe’s New Banking Union. *West European Politics*, 39(3), 415–437.
- Verdun, A. (1999). The Role of the Delors Committee in the Creation of EMU: An Epistemic Community? *Journal of European Public Policy*, 6(2), 308–328.
- Howarth, D., & Quaglia, L. (2016). The Comparative Political Economy of Basel III in Europe. *Policy and Society*, 35(3), 205–214.
- Schoenmaker, D. (2013). *Governance of International Banking: The Financial Trilemma*. Oxford University Press.
- Pisani-Ferry, J. (2014). *The Euro Crisis and Its Aftermath*. Oxford University Press. Semantic Scholar
- Donnelly, S. (2018). Power Politics and the Undersupply of Financial Stability in Europe. *Review of International Political Economy*, 25(4), 610–633.
- Gandrud, C., & Hallerberg, M. (2016). Interpreting Regulatory Networks: The Political Economy of Cross-Border Banking Regulation in Europe. *Regulation & Governance*, 10(4), 325–346.
- Nieto, M. J. (2018). Bank Resolution: Concepts, Trade-offs, and Changes in Practices. *Journal of Economic Surveys*, 32(1), 223–248.
- Schmidt, V. A. (2020). *Europe’s Crisis of Legitimacy: Governing by Rules and Ruling by Numbers in the Eurozone*. Oxford University Press.
- Copelovitch, M., & Singer, D. A. (2020). *Banks on the Brink: Global Capital, Securities Markets, and the Political Roots of Financial Crises*. Cambridge University Press.
- Calomiris, C. W., & Haber, S. H. (2014). *Fragile by Design: The Political Origins of Banking Crises and Scarce Credit*. Princeton University Press.
- Verdun, A. (2015). A Historical Institutionalist Explanation of the EU’s Responses to the Euro Area Financial Crisis. *Journal of European Public Policy*, 22(2), 219–237.
- Schelkle, W. (2017). *The Political Economy of Monetary Solidarity: Understanding the Euro Experiment*. Oxford University Press.